

היכן הם הקצינים הזוטרים בפלוגות?

מאת קפיטן ג'יימס ג' שניצר

כתוצאה מצרוף של שני גורמים, אשר ראשיתם עוד ב־1961: בשנה זו חל גידול פתאומי בתקני הצבא, וכן הגיע מועד פרישתם של מספר קצינים גדול אשר החלו את שירותם הצבאי בשנים 1940-41. סיבות אלה גרמו לכך שהצבא לא יכול היה למלא את המחסור בקצינים זוטרים. לאור מצב זה הוחלט לקרוא את רוב הקצינים שהוסמכו בקורסים שעליהם המכללות לשירות פעיל לתקופה של שנתיים, וכן ניתן דגש על המשך שירותם של המתאימים מבין קצינים אלה בשירות קבע.

שיטה זו הצליחה מאוד בין השנים 1961-63. החל משנת 1963 חלה ירידה במספרם של המבקשים להמשיך בשירות-קבע (מתוך אלה שנמצאו כשרים לכך). את הסיבות נוכל לאתר מתוך ניתוח העובדות.

בשנת 1961 נקראו לשירות פעיל של שנתיים למעלה ממחצית בוגרי קורס קציני העתודה, בעוד שבשנים הקודמות היו מרבית הקצינים מתנדבים לשירות. יש להניח כי חלקם של השואפים להמשיך בשירות קבע מתוך אותם שהתנדבו יהא גדול מחלקם מתוך הקצינים אשר נדרשו או חויבו להתייבב לשירות פעיל. הבעיה הנה, מה היא הדרך בה נוכל להניע אחוז גדול של קצינים להמשיך בשירות קבע כדי שנוכל למלא את המחסור בקצינים זוטרים בפלוגות?

בנוסף למאמצים להמשכת שירותם בקבע של העתודאים, הג' דיל הצבא את קיבול קורס הקצינים, וכן נעשים מאמצים לגיוסם של קציני מילואים לשירות קבע.

תכניות אלה זכו להצלחת מה, אך למרות זאת חסרים עדיין כ־3000 קצינים זוטרים, ומספר זה עלול לגדול במשך השנים הבאות. אך ההצלחה החלקית של מאמצים אלה מצביעה על כך, כי פתרון הבעיה טמון בהצלחת המאמץ להמשכת שירותם בקבע של העתודאים.

תכנית העתודה האקדמאית

אחת הדרכים להתגברות על המחסור בקצינים זוטרים הנה הגדלת קיבול מחזורי הקצינים של העתודה, וכן שיפור רמת האימון ויכולת הביצוע של בוגרי קורס זה. הוצע כי תועלה רמת הלימוד בתכנית האימון של קורס הקצינים, וחלק מן הנושאים ילמדו רק לפני ההסמכה. פעולה זו תשפר את גי' שתם של המרצים, וכן תועלה רמת תכנית הלימודים ובמקביל לה גם רמתם של הבוגרים.

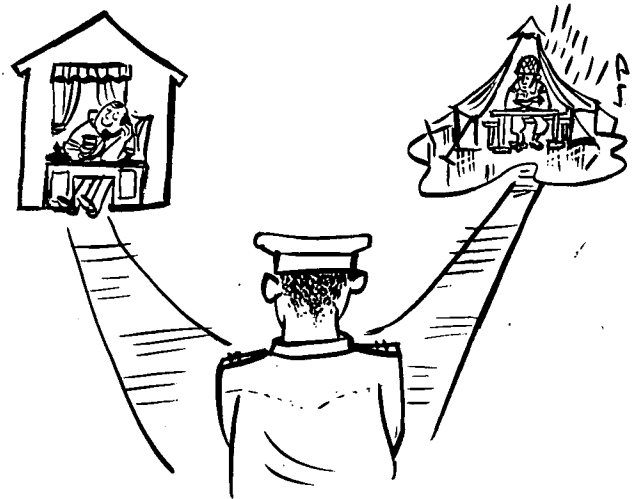
ידוע הדבר, כי בתיספור רבים המשתתפים בתכנית העתודה אינם מספקים את כמות הבוגרים הנדרשת על-ידי הצבא. יהיה זה מן הנכון לשלב מספר מוסדות חינוך נוספים בתכנית האימונים של העתודה. דבר זה צריך להתבצע תוך שינויים

נדירות כיום הפלוגות בהן תקן הקצינים הזוטרים מלא. נשאלת השאלה: "מה קרה לקצינים אלה? לאן הם נעלמו?" תשובה אחת היא: מרבית הקצינים הצעירים הפכו לאזרחים; תשובה אחרת: לעיתים קרובות מאוישים תפקידי המטה בעוד שבפלוגות המצבה אינה מגיעה אף לחמישים אחוז מהתקן.

אחד המקורות של קצינים צעירים הנם קציני מילואים של העתודה האקדמאית: קציני-מילואים צעירים הנקראים לשיירות פעיל של שנתיים, מסיימים את שירותם, משתחררים וחוזרים לחיים האזרחיים. למרות העובדה שהצבא מעונין בשירותם כקציני-קבע, אין המקצוע הזה קוסם להם כלל ועיקר.

מטרת מאמר זה לבחון אחדים מן המניעים להחלטתם של הקצינים להשתחרר, ולהציע מספר דרכים בהן ניתן להתגבר על בעיה זו.

נפתח בסקירה קצרה על מצבת הקצינים בעבר ובהווה, תוך בחינת הסיבות והפתרונות האפשריים לשם הארכת שירותם של הקצינים הזוטרים. הנושאים בהם נעסוק יהיו — תכנית האימונים של "קורס קציני העתודה", משכורת, שיבוץ הקצינים הזוטרים, מיון קצינים וזכויות בשירות.

שורשי הבעיה

הקצינים, ותיקי מלחמת העולם השנייה ומלחמת קוריאה אשר המשיכו בשירות פעיל, ביחד עם תוספת הקצינים השנתית, איפשרו לצבא לשמור על תקני הקצינים הזוטרים הדרושים. לאמיתו של דבר — עד שנת 1962 היה קיים בצבא עודף של קצינים זוטרים, ומצב זה איפשר מיון קפדני של המתגייסים לשירות קבע. בעית המחסור בקצינים נתעוררה בשנת 1962

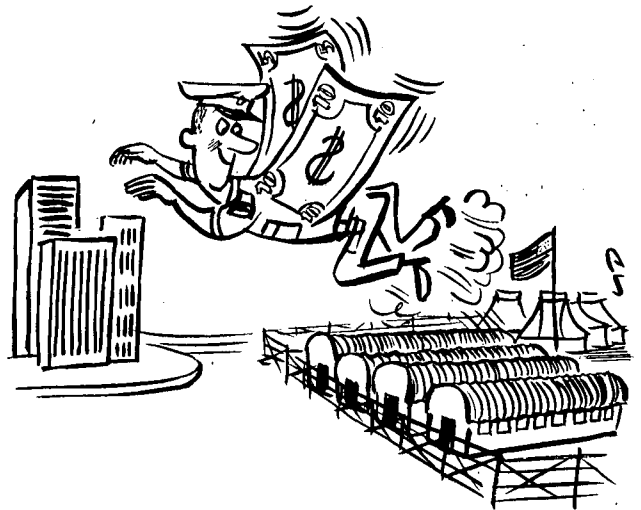
* עתודה נוסח ארה"ב (ROTC). בארה"ב ישנן מכללות רבות שבהן במקביל ללמודים הרגילים, עוברים הסטודנטים גם קורס קציני מילואים.

מספר. ההטפה לשיפור הסטנדרטים האקדמאיים תחייב כי המדריכים בקורס הקצינים של העתודה יהיו ברמה הגבוהה ביותר האפשרית בצבא. הסטנדרטים חייבים להיות ברמה גבוהה, אשר תבטיח כי הבוגרים המסיימים את האימון יהיו בעלי יכולת מתאימה.

המאמץ המוגבר הנדרש מהסטודנט יבטיח לנו קצין מובחר יותר. הסמכתו תהיה עדות לעבודה קשה ולא מתנת-חינם על השתתפותו בקורס. האימרה הישנה „הניתן חינם — חסר כל ערך” לא תהיה ישימה לקורס קציני העתודה. שיפורים אלה בתכנית האימונים של קורס קציני העתודה יביאו לצבא כמות גדולה יותר של קצינים מאיכות טובה יותר.

השכר לקצינים

אחד הגורמים החשובים בשקולי קציני החובה לכאן ולכאן הנו השכר שהם מקבלים. לנקודה זו השפעה רבה על החלטתו של קצין זוטר נשוי להשאיר בצבא או לחזור לחיים האזרחיים.

מספר רב של קצינים זוטרים מאבדים כל אשליה לנוכח המשכורת הנמוכה אותה מקבל קצין בשירות חובה. היה זה משתלם מאוד לצבא אילו עליית המשכורות של שנת 1963 היתה חלה גם על משכורתם של הקצינים הצעירים במשך השנתיים הללו, למרות שהם משרתים שירות-חובה. העלאת משכורתם היתה משפיעה רבות על החלטתם של רבים להמיר שיך או להשתחרר; בהשוותם את משכורתם למשכורת ההתחלתית הגבוהה במקצועות האזרחיים — הם מוצאים כי הנם מקופחים. הקצין הצעיר שומע מחבריו על משכורתיהם הגבוהות במקצועות אזרחיים, ודבר זה מגביר בו את חוסר הסיפוק ממשכורתו ובסופו של דבר מן השירות עצמו. קשה לשכנעו כי לאחר שנים מספר ישתפר מצבו הכלכלי ויגיע לרמתו של האזרח. העלאת המשכורת בשנות השירות הראשונות תסייע רבות לגיוס קצינים נוספים לשירות הקבע.

שיבוץ קצינים זוטרים

גורם חשוב בהחזקתם של הקצינים הללו הוא שיבוצם הראשוני. כיום, משבצים קצינים זוטרים רבים לתפקידי מטה שונים ללא כל נסיון מעשי קודם ביחידה.

שתי השפעות שליליות לכך:

ראשית, קצינים רבים משמשים כסגנים ותיקים או סרנים בטרם מלאו תפקיד פיקודי כלשהו ביחידה.

שנית, קצין המקבל מינוי לפיקוד על יחידה בעוד חברו לקורס מונה לתפקיד מטה מרגיש כי מעמדו נחות משל חברו.

הוראות הצבא קובעות כי כל קצין המיועד לחילות לוחמים חייב לשרת לפחות שנה בפלוגת טנקים/רובאים או יחידה מקבילה. דרישה זו חייבת להתבצע לגבי כל קצין בשנת השירות הראשונה שלו. אי-ביצוע מדיניות זו מביא לידי מצב בים בהם סגני-משנה בלתי מנוסים מתמנים כמפקדי פלוגות, כסגני מפקדי פלוגות, או אפילו כמ"מים היחידים בפלוגותיהם.

נוסף לכך, כל תפקידי המנהלה האפשריים מוטלים על הקצין הזוטר החדש. גנרל ג.ס. פאטון קבע כי „קיימת נטיה אצל כל דרגי הפיקוד להעמיס על הקצינים הזוטרים דרישות יתר בשטחים שונים אשר עדיין אינם מסוגלים לעמוד בהן”.

במקרים רבים שוללים תפקידים כגון אלה את האפשרות לרכוש נסיון בניהוג אנשים, היות ומפקד הפלוגה חייב להקדיש את מרבית זמנו לנושאי מנהלה במקום לאמן את יחידתו.

העבודה ביחידה דורשת בדרך כלל שעות עבודה נוספות. הקצין הזוטר משווה את תפקידו לתפקיד חברו ששובץ כקצין מטה ומרגיש עצמו מופלה לרעה. לעומתו, הקצין הזוטר, אשר במרבית זמנו שרת בעבודת מטה, מהסס מלקבל תפקיד פיקודי. הקצין הזוטר בפלוגה מרגיש כי לא נהגו בו כשורה. התסבוכת שנוצרה עקב שיטת שיבוץ כזו גורמת לירידה באחוז החותמים לשירות קבע.

שינוי מוגדר בשיטת השיבוץ של כל הקצינים הזוטרים יוכיח כי כולם זוכים לאותה מידה של התחשבות, ואין כאן יחס של „איפה ואיפה”. שינוי זה עשוי גם להגדיל את מספר הקצינים החותמים לשירות קבע.

עזר נוסף להטבת המצב הנו שיבוץ סרנים מתאימים ובעלי נסיון לתפקיד מפקדי פלוגות. דבר זה יאפשר את הדרכת הקצינים הזוטרים בצעדיהם הראשונים ויוריד מעליהם עומס אחריות אשר עדיין לא הוכשרו לו.

זכויות בשירות

יש להדגיש את היתרונות ולא את הקשיים! הדרך בה נוהג ומדבר קצין הקבע הותיק יש לה השפעה רבה על גישתו של הקצין הזוטר כלפי שירותו בצבא כמקצוע. מנהג נפוץ הוא בקרב קצינים ותיקים רבים להתלונן כמעט על כל דבר, ומאידך גיסא להתעלם מן היתרונות הרבים של השירות הצבאי. עובדה היא, כי מרבית הקצינים הזוטרים כמעט ואינם יודעים מאומה על הזכויות אשר השירות מעניק להם. מן ההכרח הוא, כי המפקדים יצביעו בפני הקצינים הצעירים על היתרונות והזכויות אשר השירות הצבאי מעניק להם. אציון מספר דוגמאות:

כל איש צבא-קבע מקבל מדי שנה חופשה של חודש ימים. במקצועות אזרחיים רבים מקבל העובד שבוע אחד בלבד בשנה הראשונה, שבועיים לשנה במשך תשע השנים הבאות. שלושה שבועות בין השנה ה-9 לשנה ה-19, ורק לאחר 20 שנים בעבודה יקבל חופשה של 4 שבועות.